G‘ulomova Nigora Abduazim qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Davolash ishi yo‘nalishi 3-kusr talabasi

Nigora_4585@icloud.com+998935544585

Ilmiy rahbar: Toshkent davlat tibbiyot universiteti,

2-son ichki kasalliklar propedeftikasi kafedrasi professori, Tibbiyot fanlari doktori,

Eshmurzayeva Aida Abdug‘aniyevna

OSHQOZON VA O‘N IKKI BARMOQLI ICHAK KASALLIKLARINI ERTA ANIQLASH VA ULARNI DIAGNOSTIKA QILISH

Kirish. Oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak kasalliklari ovqat hazm qilish tizimi patologiyalari orasida eng keng tarqalgan kasalliklardan biri hisoblanadi. Zamonaviy tibbiyot amaliyotida gastrit, gastroduodenit, peptik yara kasalligi va boshqa gastro-duodenal patologiyalar aholining turli yosh guruhlarida uchrashi bilan ajralib turadi. Ushbu kasalliklarning rivojlanishida noto‘g‘ri ovqatlanish, ovqatlanish tartibining buzilishi, tez tayyorlanadigan oziq-ovqat mahsulotlarini ko‘p iste’mol qilish, psixoemotsional stress hamda turmush tarziga oid boshqa omillar muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa talaba yoshlar orasida o‘qish jarayonidagi yuqori psixologik yuklama, tartibsiz ovqatlanish, uyqu rejimining buzilishi va jismoniy faollikning yetarli emasligi oshqozon-ichak tizimi faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak kasalliklarining yana bir muhim xususiyati shundaki, ularning dastlabki bosqichlari ko‘pincha aniq ifodalangan klinik belgilar bilan namoyon bo‘lmaydi yoki bemorlar tomonidan yetarli darajada e’tiborga olinmaydi. Epigastral sohada og‘riq, jig‘ildon qaynashi, ko‘ngil aynishi, qorin dam bo‘lishi kabi dispeptik belgilar ko‘pincha oddiy hazm buzilishi sifatida qabul qilinadi. Natijada bemorlar tibbiy yordamga kech murojaat qiladi va bu holat kasallikning surunkali shaklga o‘tishi hamda oshqozon yoki o‘n ikki barmoqli ichak yarasi, qon ketishi kabi og‘ir asoratlarning rivojlanishiga sabab bo‘lishi mumkin. So‘nggi yillarda yoshlar orasida ovqatlanish madaniyatining o‘zgarishi, tez tayyorlanadigan ovqatlarning keng tarqalishi, shuningdek, stress omillarining ortib borishi gastro-duodenal kasalliklarning uchrash chastotasini oshirayotgan muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda. Shu sababli oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak kasalliklarining erta klinik belgilarini aniqlash, ularning rivojlanishiga ta’sir etuvchi xavf omillarini o‘rganish hamda profilaktik choralarni ishlab chiqish zamonaviy gastroenterologiya va jamoat salomatligi tizimi uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari. Mazkur tadqiqotning maqsadi talaba yoshlar orasida oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak kasalliklarining erta klinik belgilarini aniqlash, ushbu kasalliklarning rivojlanishiga ta’sir etuvchi asosiy xavf omillarini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda dispeptik belgilar bilan turmush tarziga oid omillar o‘rtasidagi bog‘liqlikni baholashdan iborat. Shuningdek, tadqiqot davomida talabalarning ovqatlanish odatlari, psixoemotsional stress darajasi va ovqatlanish tartibining o‘zgarishi gastro-duodenal tizim faoliyatiga qanday ta’sir ko‘rsatishini aniqlash ham ko‘zda tutilgan. Olingan natijalar asosida oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak kasalliklarini erta aniqlash, ularning rivojlanish xavfini kamaytirish hamda yoshlar orasida sog‘lom ovqatlanish va profilaktik tibbiy nazoratni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish rejalashtiriladi.

Material va metodlar. Tadqiqot jarayonida oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak kasalliklarining rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash hamda yoshlar orasida ushbu kasalliklarning erta belgilarini baholash maqsadida so‘rovnoma usulidan foydalanildi. So‘rovnoma tibbiyot yo‘nalishida tahsil olayotgan 3-kurs talabalari orasida o‘tkazildi va unda jami 60 nafar talaba ishtirok etdi. So‘rovnoma savollari asosan talabalarning ovqatlanish odatlari, turmush tarzi, psixoemotsional holati hamda oshqozon-ichak tizimi bilan bog‘liq klinik belgilarni aniqlashga qaratilgan bo‘lib, olingan ma’lumotlar gastro-duodenal kasalliklar xavfini baholash imkonini berdi. O‘tkazilgan so‘rovnoma natijalarining tahlili shuni ko‘rsatdiki, talabalar orasida ovqat hazm qilish tizimi bilan bog‘liq ayrim funksional buzilishlar va dispeptik belgilar nisbatan keng tarqalgan. Xususan, so‘rovnomada qatnashgan talabalarning 62 foizi vaqti-vaqti bilan epigastral sohada og‘riq yoki noqulaylik hissini sezishini bildirgan. Bu ko‘rsatkich yoshlar orasida oshqozon shilliq qavatining funksional yoki yallig‘lanishli o‘zgarishlari ehtimoli mavjudligini ko‘rsatadi. Bundan tashqari, respondentlarning 48 foizida jig‘ildon qaynashi kuzatilgani qayd etildi. Ushbu simptom ko‘pincha oshqozon shirasi kislotaliligining ortishi yoki gastroezofageal reflyuks bilan bog‘liq bo‘lishi mumkinligi sababli klinik jihatdan muhim diagnostik belgilardan biri hisoblanadi. So‘rovnoma natijalariga ko‘ra, talabalarning 35 foizida ko‘ngil aynishi kabi dispeptik belgilar kuzatilganligi aniqlandi. Mazkur holat ovqat hazm qilish jarayonidagi funksional o‘zgarishlar yoki oshqozon-ichak tizimi faoliyatining vaqtinchalik buzilishlari bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shuningdek, ayrim respondentlarda qorin dam bo‘lishi, ovqat hazm qilishdagi noqulaylik va umumiy dispeptik shikoyatlar ham qayd etildi. Bu esa yoshlar orasida oshqozon-ichak tizimi faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi turmush tarziga oid omillar mavjudligini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida talabalarning ovqatlanish odatlari ham alohida tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, so‘rovnomada ishtirok etgan talabalarning 57 foizi ovqatlanish tartibiga doimiy ravishda rioya qilmasligini bildirgan. Bu holat ovqatni o‘z vaqtida iste’mol qilmaslik, ba’zan nonushta yoki saharlikni o‘tkazib yuborish hamda kun davomida tartibsiz ovqatlanish kabi omillar bilan izohlanadi. Bundan tashqari, respondentlarning 41 foizi tez tayyorlanadigan yoki yarim tayyor oziq-ovqat mahsulotlarini tez-tez iste’mol qilishini ta’kidlagan. Bunday oziq-ovqat mahsulotlari tarkibida yog‘lar, tuz va turli kimyoviy qo‘shimchalar miqdorining yuqori bo‘lishi oshqozon shilliq qavatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Tadqiqot o‘tkazilgan davrda Ramazon oyi davom etayotganligi sababli talabalarning ro‘za tutish holati ham o‘rganildi. So‘rovnoma natijalariga ko‘ra, respondentlarning 54 foizi ro‘za tutayotganini bildirgan. Ular orasida 29 foiz talaba saharlik va iftorlik vaqtida ovqatlanish tartibining o‘zgarishi natijasida ayrim dispeptik belgilar — jumladan qorin dam bo‘lishi, jig‘ildon qaynashi yoki yengil epigastral og‘riq kuzatilganini qayd etgan. Biroq ushbu belgilar ko‘pincha vaqtinchalik xarakterga ega bo‘lib, ovqatlanish tartibini to‘g‘ri tashkil etish orqali kamayishi mumkinligi ham ta’kidlandi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot natijalarini umumlashtirib aytganda, oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak kasalliklari yoshlar, xususan talabalar orasida ham uchrashi mumkin bo‘lgan dolzarb gastroenterologik muammolardan biri ekanligi aniqlandi. O‘tkazilgan so‘rovnoma natijalari talabalarning ma’lum qismida epigastral og‘riq, jig‘ildon qaynashi, ko‘ngil aynishi va qorin dam bo‘lishi kabi dispeptik belgilar kuzatilishini ko‘rsatdi. Bu esa gastro-duodenal tizim faoliyatida ayrim funksional buzilishlar yoki yallig‘lanish jarayonlari rivojlanish ehtimoli mavjudligini anglatadi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, ushbu kasalliklarning shakllanishida noto‘g‘ri ovqatlanish odatlari, ovqatlanish tartibining buzilishi, tez tayyorlanadigan oziq-ovqat mahsulotlarini tez-tez iste’mol qilish, psixoemotsional stress va uyqu rejimining yetarli emasligi kabi turmush tarziga oid omillar muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa talabalar hayot tarzidagi intensiv o‘qish jarayoni, tartibsiz ovqatlanish va stress holatlari ovqat hazm qilish tizimi faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Umuman olganda, oshqozon va o‘n ikki barmoqli ichak kasalliklarining oldini olishda sog‘lom ovqatlanish madaniyatini shakllantirish, stressni kamaytirish, turmush tarzini optimallashtirish hamda profilaktik tibbiy nazoratni kuchaytirish muhim omillar hisoblanadi. Mazkur tadqiqot natijalari yoshlar orasida gastroenterologik

salomatlikni mustahkamlash, kasalliklarni erta aniqlash va profilaktik choralarni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A.G. Gadayev, M.Sh. Karimov, X.S. Axmedov. Ichki kasalliklar propedevtikasi. Toshkent, 2018. https://library.tma.uz

2. Schaffer F., Modlin I. Gastroenterology: Principles and Practice. 3rd Edition. Philadelphia: Elsevier, 2020. https://www.elsevier.com

3. Kumar V., Abbas A., Aster J. Robbins Basic Pathology. 10th Edition. Elsevier, 2018. https://www.elsevier.com/books/robbins-basic-pathology

4. Feldman M., Friedman L.S., Brandt L.J. Sleisenger and Fordtran’s Gastrointestinal and Liver Disease. 11th Edition. Elsevier, 2021. https://www.elsevier.com/books/sleisenger-and-fordtrans-gastrointestinal-and-liver-disease

5. Podolnyanskiy B.A. Vnutrennie bolezni. Propedevtika. Moskva: MEDpress-inform, 2019. https://medpress.ru

6. Yarosch D.B., Talley N.J. Clinical Gastroenterology and Hepatology: A Practical Handbook. 2nd Edition. Springer, 2017. https://link.springer.com

7. Farruxov S.Sh. Gastroenterologiya: o‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2020. https://ziyonet.uz

8. World Gastroenterology Organization. Guidelines: Peptic Ulcer Disease – Diagnosis and Treatment. 2021. https://www.worldgastroenterology.org